

Французька модель професійного становлення учителів філологічних спеціальностей

I. A. Кононенко

Кафедра педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Paper received 29.03.17; Accepted for publication 10.04.17.

Анотація. У статті проводиться аналіз та порівняння системи професійного становлення майбутніх вчителів філологічних спеціальностей у Франції та Україні. Здійснено аналіз реформування системи професійної підготовки вчителів Франції та сформульована модель професійного становлення майбутніх учителів філологічних спеціальностей у Франції. Розглядаються основні принципи функціонування сучасної системи професійного становлення учителів у Франції та модель професійної університетської підготовки фахівців, що заснована на співробітництві між університетом як місцем розвитку високої науки і професійними групами, як структурами, відповідальними за соціально значиму діяльність.

Ключові слова: система вищої освіти Франції, реформування, інтеграційні процеси, професійне становлення, компетентності.

Постановка проблеми. Важливим аспектом євроінтеграції є зближення української системи вищої освіти з аналогічними структурами інших країн. Важливою умовою успішної реалізації даного завдання виступає вивчення та використання зарубіжного досвіду розвитку освіти, зокрема дослідження теорії і практики підготовки вчителів-філологів у Франції. Сьогодні педагогічна освіта є важливою складовою освітньої політики Франції та відрізняється високим ступенем гнучкості та доступності, а також забезпечує формування професійно компетентної особистості педагога на основі принципів демократизації, наступності, відкритості та безперервності. Гнучкість системи вищої педагогічної освіти у Франції реалізуються через різні шляхи її отримання (переважно державні навчальні заклади: університетські інститути підготовки вчителів, дистанційне навчання, спеціальні підрозділи (коледжі, інститути), вищі педагогічні школи). Серед перерахованих навчальних закладів інститути підготовки вчителів є найбільш доступними і ефективними. Аналіз змісту професійного становлення французьких педагогів в університетських інститутах підготовки вчителів показав, що в даний момент система цієї підготовки має ряд переваг та відрізняється продуманістю, зацікавленістю держави у висококваліфікованих фахівцях, які зможуть залучити своїх вихованців до знань, моральних цінностей, підготувати до життя в складному сучасному світі.

Мета статті – визначення позитивного досвіду реформування системи професійної підготовки вчителів у Франції, його використання у процесі підготовки майбутніх учителів-філологів.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- визначити теоретичні основи професійного становлення майбутніх учителів філологічних спеціальностей у практиці вищої школи Франції;
- сформулювати модель професійного становлення майбутніх учителів філологічних спеціальностей у Франції;
- обґрунтувати систему оцінювання професійної компетентності студентів філологічних спеціальностей як результату їх професійного становлення;

Об'єкт дослідження є вища філологічна освіта у Франції.

Предмет дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей у

Франції.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз – для вивчення літератури з метою визначення стану та перспектив досліджуваної теми; зіставлення – для виявлення та аналізу різних поглядів учених на досліджувану тему; узагальнення – для визначення необхідних компонентів реформування системи професійної підготовки учителів.

Виклад основного матеріалу. В університетах Франції майбутніх педагогів готують в два етапи: *перший* – отримання загально університетської освіти, *другий* – навчання після закінчення університету в регіональних центрах підготовки викладачів, де слухачі спеціалізуються у викладанні двох-трьох шкільних дисциплін, освоюють теоретичний курс з педагогічних наук, стажуються і практикуються в коледжах і ліцеях.

Поряд з цим у Франції є мережа «вищих нормальних шкіл» (аналог педагогічних інститутів), що здійснюють 4-5-річні програми підготовки викладачів. Вищі педагогічні школи є державними навчальними закладами, де студентів готують до фундаментальних або прикладних досліджень, викладання в університетах і класах підготовки до вищих шкіл, а також в середній школі і нерідко до служби в державних і місцевих адміністративних структурах (школа Фонтене-Сен-Клу, школа Ліона, школа Кашана [1]). Ці вищі навчальні заклади забезпечують також у своєму регіоні реалізацію заходів з підвищення кваліфікації і перепідготовки педагогічного персоналу.

Університетські інститути підготовки вчителів I.U.F.M. (ІУФМ) здійснюють базову підготовку викладацького складу і беруть участь у безперервній освіті викладачів. Ці інститути є державними вищими навчальними закладами під патронатом Міністерства національної освіти. Університетський інститут підготовки вчителів забезпечує кадрами дошкільні заклади, початкову і середню школу (включаючи старші класи ліцеїв), професійні ліцеї, готує завучів з позакласної роботи, педагогів до роботи з розумово відсталими дітьми, а також з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Крім того, інститути беруть участь у процесі безперервного підвищення кваліфікації вчителів спільно з академією, яка є центром освітньої діяльності департаменту, і її відділеннями.

На навчання в університетські інститути підготовки вчителів приймаються або студенти, що успішно закін-

чили два курси університету, отримали диплом про загальну вищу освіту (в цьому випадку вони зобов'язані за час навчання в інституті здати іспит і за третій університетський рік), або студенти, які отримали трирічну університетську освіту [2Error! Reference source not found., с. 44-45].

У процесі вивчення сучасної системи професійного становлення французьких учителів були проаналізовані різні її аспекти, що дозволило виділити наступні тенденції її розвитку: збільшення фінансових витрат французькою державою на систему підготовки вчителів, надання допомоги для полегшення отримання педагогічної освіти; децентралізація всіх ступенів освіти, в тому числі і в IUFM (вона складається в передачі територіальним колективам прав, що раніше належали державі), держава визначає головні цілі освітньої політики, кожен IUFM складають свій план для її досягнення; доступність вищої педагогічної освіти за рахунок диверсифікації шляхів її отримання; збільшення контингенту учнів в університетських інститутах підготовки вчителів і підвищення престижу професії вчителя у Франції; тенденція до підвищення якості освіти, що підтверджується відсотком успішної здачі конкурсних іспитів; навчання на базі новітніх технологій (оснащення мультимедійними засобами та копіювальною технікою центрів документації та інформації при ІЮФМ, використання для підготовки до занять регіональних центрів педагогічної документації); постійне оновлення змісту навчання з урахуванням вимог часу, його варіативність за рахунок індивідуалізації навчання; практична спрямованість педагогічної освіти; професіоналізація за рахунок нової якості вищої педагогічної освіти; його інтенсифікація (занурення в спеціальність протягом двох років навчання в IUFM, що призводить до його економічності); фундаменталізація педагогічної освіти: доведення до рівня університетського, збільшення кількості годин на вивчення предметів психолого-педагогічного циклу, включення студентів в науково-дослідну роботу (написання курсової роботи по дидактиці). Отже, здійснене реформування педагогічної освіти у Франції сприяє зростанню ефективності професійного становлення студентів, що підтверджують перші випускники університетських інститутів підготовки вчителів.

На думку європейських учених сучасний компетентісно-орієнтований освітній процес слід будувати відповідно до таких вимог: посилення уваги до інтересів особистості учня, до розвитку його здібностей; орієнтація навчання на максимально повне врахування вікових особливостей та індивідуальних можливостей кожного учня; поєднання інтересів особистості, суспільства, держави [8, с. 4].

У межах компетентісно-орієнтованої моделі, дотримуючись результатів проведеного дослідження, можна виділити два підходи до організації системи професійного становлення вчителя-філолога:

- розробка багатоаспектної структури «ідеальної моделі вчителя» [7, с. 84];
- виявлення інтеграційних характеристик професійної діяльності учителя [8, с. 7].

Дані положення отримали розвиток в концепціях вищої педагогічної освіти у Франції, де реалізуються різноманітні підходи до питання про педагогічну ком-

петентність вчителя. Професійні компетентності майбутнього вчителя-філолога лежать в основі його професійного становлення й співвідносяться з трьома областями: знання своєї навчальної дисципліни [3, с. 89-90]; управління навчанням [4, с. 5]; знання освітньої системи і її оточення [2, с. 25].

Професійне становлення майбутніх учителів філологічних спеціальностей залежить від змісту та організації їх професійної підготовки й лежить у п'яти сферах, що обумовлені відповідними компетентностями.

По-перше, компетентності, що пов'язані з життям класу, з керівництвом організацією навчального часу, побудовою та використанням навчального простору, вибором видів навчальної діяльності, різних засобів навчання, регулюванням атмосфери в класі.

По-друге, компетентності, що пов'язані зі ставленням до учнів і до їх особливостей. Володіння даними компетентностями дозволяють вирішувати завдання, які передбачають спілкування, знання і вміння досліджувати типи труднощів навчання і надавати учням можливу допомогу. Наявність знань і умінь з використання різних стилів навчання, що дозволяють здійснювати диференціацію навчання і надавати учням підтримку, забезпечувати індивідуалізацію цілей і видів діяльності, позитивно оцінювати та надавати ефективну допомогу кожному учню.

По-третьє, компетентності, що пов'язані з дисциплінами, які викладаються і вимагають адекватних наукових знань, здатності інтегрувати їх в навчальний процес на основі вже наявних в учнів знань, вміння планувати зміст навчання з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, глибокого розуміння типових навчальних програм та їх реалізації в контексті потреб учнів.

По-четверте, компетентності, обумовлені роллю вчителя в суспільстві та залежать від характеру його взаємодії з соціальним середовищем. Учителю необхідно налагоджувати контакт з батьками учнів, інформувати їх про успішність, проводити дискусії з колегами з питань соціальної та професійної інтеграції учнів, проходити підвищення кваліфікації.

По-п'яте, особистісні компетентності вчителя, які є найбільш важливими для педагогічного процесу. Це вміння самоосвіти, здатність до аналізу своїх дій і своїх прийомів. Вважається, що такі аспекти педагогічної професії, як пошук сенсу, освоєння нових педагогічних стратегій, випробування різних нових технік і методів навчання, заслуговують на увагу, але справжнім підтвердженням професійного становлення вчителя є той факт, що він постійно задає собі питання і приймає чіткі рішення на основі аналізу подій, що відбулися.

Французька модель професійного становлення учителя-філолога передбачає на основі впровадження модульної технології забезпечити перехід до блокового засвоєння навчальної інформації, визначити функції викладача як організатора, керівника і консультанта навчального процесу.

У французьких вищих навчальних закладах передбачена організація навчального процесу з пріоритетом самостійної роботи, що підвищує відповідальність студентів за якість і терміни виконання індивідуального навчального плану.

Намітилася тенденція до переходу від фронтальних і групових форм і методів навчання до індивідуально-

групових: тьюторських занять, тренінгів, роботи з малими групами, стажувань і практик під керівництвом викладача-ментора. Робота з невеликими групами студентів (3-6 чоловік створила оптимальні умови для професійного становлення фахівців, здатних орієнтуватися у виникаючих проблемних ситуаціях, приймати неординарні рішення [3, с. 58].

Провідною стала ідея про те, що університети повинні готувати фахівців високого професійного рівня, які зможуть приступити до виконання своїх поліфункціональних обов'язків в школі відразу після завершення навчання [4, с. 311].

Безсумнівно, найбільшою перевагою в професійному становленні вчителів Франції є система педагогічних практик. На другому році навчання в IUFM студенти-стажери проводять близько двохсот уроків, працюючи в якості вчителя з навантаженням 4-6 годин на тиждень. У проведенні практик беруть участь не тільки методисти IUFM, а й вчителі базових шкіл, викладачі університетів за спеціальністю, інспектори національної освіти, що робить оцінювання студентів більш об'єктивним, а допомога, яку надають ці педагоги при відвідуванні студентів, дуже вагомим.

Успішність професійного становлення учителя безпосередньо пов'язана з наступними ключовими аспектами [5, с. 42-45]:

- вмотивованість вибору педагогічної професії (майбутні студенти університетських інститутів відбираються на підставі особової справи та співбесіди; претендент на пост вчителя не повинен мати в минулому судимостей, бути замішаним в аморальних проступках);

- формування особистісних якостей майбутнього вчителя з допомогою курсів за вибором, що забезпечують інтегрованість свідомості, глобальність мислення, широку інформованість (вчитель повинен бути професійно компетентним, політично лояльним, високоморальною людиною);

- підготовка вчителя до вирішення сучасних проблем (шкільна адаптація дітей різних етнічних груп, віросповідань, соціальної приналежності тощо);

- практична спрямованість у викладанні психології і педагогіки;

- модернізація педагогічної практики в процесі професійної підготовки вчителя.

Висновки. Отже, професійне становлення майбутніх учителів в умовах педагогічної освіти Франції має ряд особливостей:

- 1) багатоступеневість, що складається з допрофесійного, стажорського і післядипломного етапів підготовки вчителів;

- 2) домінування в змісті педагогічної освіти ідеї про розвиток особистості самого педагога, яка реалізується за допомогою технологій індивідуалізованого, проблемного навчання, тьюторської системи, навчання в малих групах тощо;

- 3) практико-дидактичний характер освіти, використання системи педагогічних практик, що гарантує високий професіоналізм майбутніх вчителів-філологів.

Система професійної педагогічної підготовки вчителів у Франції характеризується і рядом тенденцій, до яких можна віднести:

- орієнтацію на вищу освіту як єдину умову набуття професії вчителя будь-якої кваліфікації;

- використання системи особистісно-орієнтованих технологій при підготовці вчителів, які забезпечують розвиток їх пізнавальної та творчої активності і стимулюючих формування у них педагогічного мислення;

- ретельний відбір кандидатів через систему тестів, аналіз особової справи кожного претендента і співбесіду з ним;

- вибір напрямку навчання з урахуванням не тільки спеціальності, але і специфіки обраного навчального закладу, що робить підготовку максимально практичною;

- психолого-педагогічна і соціологічна спрямованість змісту педагогічної освіти;

- практична підготовка майбутнього вчителя до спілкування на основі тренінгових занять;

- реформування педагогічної практики;

- використання практико-орієнтованих форм навчання: мікрвикладання, методу ситуативного навчання на конкретних прикладах (метод кейсів);

- підвищення питомої ваги самостійної підготовки студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлова М.В. Организация подготовки учителей во Франции [Електронний ресурс] / М.В. Михайлова, И.Ю. Литвинцева // Ярославский педагогический вестник. Режим доступа: http://history.yar.ru/vestnik/obrazovanie_zh_rubegom/1_2 (18.09.2016 р.).
2. Baumard M. IUFM: la vraie font est remise a 2003 / M. Baumard // Le Monde de l'education. – 2002. – №299, janvier. – P. 41-48.
3. Cedelle L. Vers de «nouvelles orientations» // Le Monde de l'education. – 2002. – №308, novembre. – P. 57-61.
4. Christensen J.C. The career lattice: a structure for planning professional development / J.C. Christensen // Teacher professional development: a multiple perspective approach / Ed.: L. KremerHaydon [et al.]. – Amsterdam; Berwyn, 2005. – P. 295-315.
5. Guide des etudes destine aux etudiants et professeurs stagiaires des ecoles, colleges et lycées, IUFM de l'Academie d'Aix – Marseille, Direction des enseignements, annee universitaire 2001–2002. – 68 p.
6. Hargreaves A. Four ages of professionalism and professional learning // Teachers and Teaching: history and practice. – 2005. – № 6. – P. 23-25.
7. Kiviniemi K. The reality of teaching work as a challenge to teacher training / K. Kiviniemi // English Summary. – Helsinki: National Board of Education, 2004. – 124 p.
8. Newmann F. Beyond common sense in educational restructuring: The issues of content and linkage / F. Newmann // Educational Researcher. – 2003. – 22 february. – P. 4–8.

REFERENCES

1. Mikhaylova M.V. Organizatsiya podgotovki uchiteley vo Frantsii [Yelektronniy resurs] / M.V. Mikhaylova, I.YU. Litvintseva // Yaroslavskiy pedagogicheskiy vestnik. Rezhim dostupu: http://history.yar.ru/vestnik/obrazovanie_zh_rubegom/1_2 (18.09.2016 r.).

The French model of professional development of philology teachers

I. A. Koponenko

Аннотация. В статье проводится анализ и сравнение системы профессионального становления будущих учителей филологических специальностей во Франции и Украины. Осуществлен анализ реформирования системы профессиональной подготовки учителей Франции и охарактеризована модель профессионального становления будущих учителей филологических специальностей во Франции. Рассматриваются основные принципы функционирования современной системы профессионального становления учителей во Франции и модель профессиональной университетской подготовки специалистов, основанная на сотрудничестве между университетом как местом развития высокой науки и профессиональными группами, как структурами, ответственными за социально значимую деятельность.

Ключевые слова: *система высшего образования Франции, реформирования, интеграционные процессы, профессиональное становление, компетентности*

Французская модель профессионального становления учителей филологических специальностей

I. A. Кононенко

Abstract. The article analyzes and comparisons of professional formation of the future teachers of philology in France and Ukraine. Author the regards the system teacher training reform and considers model of France and professional development of future teachers of philology in France. The basic principles of the modern system of professional development of teachers in France and model professional university training, which is based on cooperation between the university as a place of high scientific and professional groups, as bodies responsible for socially meaningful activities.

Keywords: *French higher education system, reform, integration processes, professional development, competence.*